

L. MARCIUS PHILIPPUS'UN SENATO SÖYLEVİ

Çağatay AŞKİT*

Makale Bilgisi

Başvuru: 04 Haziran 2022

Kabul: 13 Haziran 2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi**DOI:** 10.46931/aran.2022.16.1.1**Article Info**

Received: June 04, 2022

Accepted: June 13, 2022

Öz

İÖ 91 yılı *consul*'ü L.Marcius Philippus'un İÖ 77 yılı başında senatoda verdiği ve Latince *Oratio Philippi in senatu* adıyla bilinen söylev, Romalı tarihçi Gaius Sallustius Crispus'un *Historiae* eserinde yer almaktadır. Sulla'nın kurduğu düzene onun ölümünden sonra itiraz eden Lepidus ve yandaşlarına karşı verilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde Philippus'un hayatı ve kariyeri hakkında kısa bilgiler sunulmuş, ardından söylevin Oxford Classical Texts serisi içerisinde yer alan Latince metni temel alınarak Türkçeye çevrilmiştir. Tartışma bölümünde söylevin yapısı ve bölümleri *Rhetorica ad Herennium* eserindeki siyasal retorik kuramları açısından değerlendirilmiş ve görülen benzerlikler vurgulanmıştır. Ayrıca Sallustius'un kullandığı sözcük ve kavramlar üslup açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sallustius, *Historiae*, Philippus, retorik, hitabet.

Oratio Philippi in Senatu**Abstract**

In the speech, known as "*Oratio Philippi in Senatu*" in Latin, Roman historian Sallust had chosen L. Marcius Philippus

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: askit@humanity.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6357-320X

(*cos.91BC*) as a representative of the nobility, to deliver a speech in the senate at the beginning of 77BC against M. Aemilius Lepidus and his followers who have objections to the senatorial oligarchy. In the introduction of this study, brief information about Philippus' life and career is given, then a Turkish translation of the speech is presented based on the Latin text in the Oxford Classical Texts series. In the discussion section, the structure of the speech were evaluated in terms of deliberative rhetoric theories found in *Rhetorica ad Herennium* and the similarities were emphasized. Sallust's style were also examined in terms of the words he choose.

Keywords: Sallust, Histories, Philippus, rhetoric.

Tarih yazarı Gaius Sallustius Crispus (İÖ 86-34) Amiternum kasabasında doğmuş Sabin kökenli bir Roma yurttaşdır. Yaşadığı dönemin siyasi olaylarını *Bellum Catilinae*, *Bellum Iugurthinum* ve İÖ 39 yılından ölümüne kadar üzerinde çalıştığı *Historiae* adlı eserlerinde aktarmıştır. Bu eserleri eskiçağ tarih yazımında sık rastlandığı üzere, olayların geçtiği dönemin önemli kişiliklerinin ağzından aktarılan söylevleri de içerisinde barındırmaktadır. *Bellum Catilinae* eserinde dört, *Bellum Iugurthinum*'da altı söylev bulunmaktadır. Dönemin önemli kişilikleri olan Lepidus, Philippus, Cotta ve Macer'e atfettiği konuşmalar ise Sallustius'un *Historiae* adlı eserinde yer alan söylevler arasındadır. Bunlardan biri olan ve "*Oratio Philippi in senatu*" adıyla bilinen söylev İÖ 77 yılı başında Roma senatosunda verilmiştir. Bu çalışmanın giriş bölümünde Lucius Philippus'un hayatı ve siyasi kariyeri üzerine kısa bilgiler sunulmuştur. Daha önce söylevin nasıl bir siyasal ortamda gerçekleştiğine ilişkin bir çalışma yapılmış olması¹ nedeniyle bu konuda ayrıntıya girilmemiştir. İkinci bölümde söylevin Türkçe çevirisi sunulmuştur. Sallustius'un eserinin Latince metni için Oxford Classical Texts serisinde yer alan ve editörlüğünü L.D. Reynolds'ın yaptığı metin temel alınmıştır. Tartışma bölümünde söylevin yapısı dönemin siyasal hitabet türüne ilişkin kuramlardan yola çıkılarak incelenmiştir. Kuramlar için söyleve yakın bir tarihte yazılmış olması nedeniyle *Rhetorica ad Herennium* adlı eser temel alınmıştır.

Giriş

Plebs kökenli soylu bir aileden gelen Lucius Marcus Philippus İÖ 136 yılı civarında doğmuştur. Q. Marcivus Philippus ve Appivus Claudivus

¹ Boyana H. "Lucivus Marcivus Philippus'un Senatoda Yaptığı Konuşma" *Tarih Okulu Dergisi*, 12/38, (2019): 418-432.

Pulcher'in torunudur.² Yaşamı ve siyasi kariyeri hakkındaki bilgilerin çoğu Cicero'nun farklı eserlerinden gelmektedir. Adına bastırıldığı ve 112 yılına tarihlenen gümüş sikke siyasi kariyerinin başlarında darphane sorumlusu olarak görev yaptığını göstermektedir.³ İÖ 104 yılında halk temsilcisi olmuş, toprakların halka eşit biçimde dağıtılmasına ilişkin bir tasarı sunmuş ve vermiş olduğu söylevlerle bu tasarıyı desteklemiştir.⁴ Philippus'un sonraki kariyerinde yer alacağı siyasi grubun görüşüne taban tabana zıt olan bu tasarı senato tarafından reddedilmiştir. Askeri tribun olarak görev yapmamış olan⁵ Philippus'un *cursus honorum*da yer alan *aedilis*, *quaestor* ve *praetor* gibi görevleri ne zaman üstlendiği tam olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte o dönemde yaygın olan uygulamanın aksine halkı eğlendirecek oyunlar düzenlemeden bu basamakları tırmandığını söyleyerek övünmüştür.⁶ İÖ 93 yılında *consul* seçilebilmek için adaylığını koymuş, ancak seçimde hitabet yeteneği, aile geçmişi ve siyasi bağlantıları bakımından kendisinden daha dezavantajlı olarak görülen Marcus Herennius'a yenilmiştir.⁷ İÖ 91 yılında tekrar aday olduğu seçimlerde Sex. Iulius Caesar ile birlikte *consul* seçilmiştir. *Consul* seçilen ve aynı zamanda belirli kehanetleri yorumlamakla görevli *augurlar* kurulunun da üyesi olan Philippus, o yıl halk temsilcisi Marcus Livius Drusus'un halka toprak ve buğday dağıtımını, atlı sınıftan seçilecek üç yüz yeni üye ile senatör sayısının artırılması ve mahkemelerde görev yapacak jüri üyelerinin bu yeni senato yapısı içinden seçilmesi ve son olarak da İtalya'daki soylara Roma vatandaşlık haklarının verilmesini içeren torba yasına karşı mücadele etmiş ve başarılı olmuştur. Philippus hakkında İÖ 86 yılına kadar başka bir kayıt görülmemesi onun Sulla ve Marius arasındaki iç savaşta taraf seçmemeye çalıştığı yönünde yorumlanabilir. İÖ 86 yılında Marcus Perperna ile birlikte *censor* seçilmiş ve anne tarafından akrabası Appius Claudius Pulcher'i senatör listesinden çıkarmıştır.⁸ İÖ 82 yılında Sulla tarafına geçmiş ve onun *legatus*'u olarak Sardinia adasını Marius yanlısı *praetor* Q. Antonius Balbus'u mağlup ederek ele geçirmiştir.⁹

Sulla'nın yönetimi bırakması ve kısa bir süre sonra da yaşamını yitirmesinin ardından Roma iç siyasetinde çalkantılı bir döneme girildiği ve

² Ernst Badian, "Marcius (RE 75) Philippus (1), Lucius" The Oxford Classical Dictionary 3rd ed. Revised, (Oxford: Oxford University Press, 2003).

³ Crawford M. H., *Roman Republican Coinage II.*, (New York : Cambridge University Press, 2008), 709.

⁴ Cic. *De off.* 2.73.

⁵ Cic. *Planc.* 52.

⁶ Cic. *De off.* 2.59.

⁷ Cic. *Mur.* 36 ve *Brut.* 166.

⁸ Cic. *Dom.* 84.

⁹ Liv. *Per.* 86.

oluşan güç boşluğu nedeniyle iki karşıt grup arasında çetin bir mücadele baş gösterdiği bilinmektedir. Bu anlaşmazlıklardan ilki İÖ 78 yılı için *consul* seçilen iki yönetici, Sulla yanlısı Quintus Lutatius Catulus ve karşıt gruptan olan Marcus Aemilius Lepidus arasında çıkmıştır.¹⁰ Lepidus tiranlık olarak nitelediği Sulla yönetiminde yapılan değişiklikleri (halk temsilcilerinin ellerinden alınan haklar, kara liste uygulamasıyla kamulaştırılan mallar vb.) ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.¹¹ Sallustius'un *Historiae* eserinde yer verdiği *Lepidus Söylevi* onun bu düşüncelerini yansıtmaktadır. Etruria'nın bir kasabası olan Faesulae'da çıkan ayaklanmada Sulla'nın emekli askerlerinin bulunduğu garnizona saldırılınca her iki *consul* senato tarafından ayaklanmayı bastırmakla görevlendirilmiştir.¹² Ancak bir süre sonra Etruria'da ayaklananlar Lepidus'u kendi sözcüleri ilan etmişlerdir.¹³ Dolayısıyla Gruen'in de dikkat çektiği üzere¹⁴ çelişkili bir durum ortaya çıkmıştır. Lepidus Etruria'daki ayaklanmaya katılmıştır, ancak aynı zamanda Roma'nın resmi görevlisidir. Gerek Sallustius'un gerekse de Appianos'un aktardıkları iki *consul* arasındaki tartışmanın savaşa dönmesinden endişelenen Roma senatosunun elçiler göndererek konuyu uzlaşma yoluyla çözmeye çalıştığını ve onlara bu işi savaşa dönüştürmeyeceklerine dair yemin ettirdiğini göstermektedir.¹⁵ Hatta bu anlaşma karşılığında Lepidus, Gallia Cisalpina eyaletinde görevlendirilmiştir. İÖ 78 yılının sonuna doğru senato Lepidus'u gelenek olduğu üzere sonraki yılın seçimlerine başkanlık etmesi için Roma'ya çağırılmış, ancak o Roma'ya ordusuyla birlikte gelmiş¹⁶ ve ikinci kez *consul* olmak istediğini belirterek kentin dışında beklemiştir.¹⁷ Philippus'un böyle bir ortamda senatoda verdiği ve Sallustius'un eserinde yer alan Philippus'un senatoda yaptığı söylev, Lepidus ile mücadele etmek için gereken yetkinin senato tarafından verilmesi içindir.

Philippus'un yaş ve olayları değerlendirme bakımından diğerlerinden üstün olmasının yanında,¹⁸ hitabet alanındaki becerisi de Sallustius'un bu söylev için onu seçmesinde önemli bir etken olabilir. Zira Cicero onu yetenek olarak dönemin ünlü hatipleri Licinius Crassus ve

¹⁰ Cic. *Cat.* 3.24, App. *B.Civ.* 1.105.

¹¹ T.Robert S Broughton., *The Magistrates of the Roman Republic, Volume II 99B.C.- 31 B.C.* (New York: The American Philological Association, 1952), 85.

¹² Gran. *Licin.*, 36-37.

¹³ Sall.*Hist.* 1.59 ve 64; Florus 2.11.23.

¹⁴ Erich S. Gruen, *The Last Generation of the Roman Republic*, (Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1995).14.

¹⁵ Sall. *Or. Phil.* 5, App. *B.Civ.* 1.107.

¹⁶ App. *B.Civ.* 1.107.

¹⁷ Plut. *Pomp.* 16.3.

¹⁸ Servius, *Aen.* 9.244: "...Sallustius de Philippo qui aetate et consilio ceteros anteibat."

Marcus Antonius'un ardından üçüncü sıraya koymaktadır.¹⁹ Konuşmalarına doğaçlama başlamayı seven ve bunda oldukça başarılı olan²⁰; söylevlerinde lafını esirgemeyen (*summa libertas in oratione*) oldukça nüktedan (*multae facetiae*), konuşacağı konuları bulmakta zorlanmayan (*satis creber in reperiendis*) ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen (*solutus in explicandis sententiis*), Yunan öğretisiyle yetişmiş, kendisine sert ve kötü söz sarf eden biriyle tartışırken bile nüktedanlığı elden bırakmayan (*in altercando cum aliquo aculeo et maledicto factus*) bir hatip olarak anılmıştır.²¹ Philippus'un hitabet yeteneği söz konusu olduğunda çoğunlukla bu nüktedan üslubu öne çıkarılmış ve konuşmalarından çok sayıda örneğe yer verilmiştir.²²

Sallustius'un eserlerinde yer verdiği söylevler ve mektuplarda Yunan tarihçi Thukydides'den etkilendiğini belirten McGushin²³, bu yöntemin anlatım tekniğini çeşitlendirmenin yanı sıra tarihte önem arz eden olayların hangi koşullar altında gerçekleştiğini gözler önüne sermek gibi bir faydası olduğunu da belirtir. Ele alınan olayları dönemin önemli şahsiyetlerinin ağzından aktarmak Sallustius'a siyasal ve sosyal sorunları daha derinlemesine tartışma olanağı tanır. Ayrıca söylevleri veren şahsiyetler savundukları politikayı kendi sözleriyle açıklayabilmekte ya da savunabilmektedirler. Lepidus'un halk önünde verdiği söylev de şüphesiz böyledir ve Sulla döneminin uygulamalarına başkaldıran kişi olarak Lepidus'un görüşlerini aktarır. Sallustius'un eserinde yer verdiği *Philippus Söylevi* ise aristokrasi sınıfının ve senatonun temsilcisi olarak konuşması nedeniyle *Lepidus Söylevi*'nin karşılığı gibidir.²⁴ Syme'un da belirttiği üzere²⁵ bu söylev için biçilmiş kaftan olan Philippus, Lepidus'un aksine senato sınıfına özgü dengeli hitabet yeteneğini yansıtmıştır, üslubu ise akıcı, ancak sert ve güçlüdür.

Philippus'un Senato Söylevinin Çevirisi

I. Sayın senatörler, devletimizin huzur içinde olmasını ya da tehlike anında en ehil kişiler tarafından savunulmasını, son olarak da kötü niyetli

¹⁹ Cic. *Brut.* 173, 186 ve 301; *Quinct* 80.

²⁰ Cic. *De or.* 2.316.

²¹ Cic. *Brutus* 173.

²² Cic. *De off.* 1.108; *De or.* 2. 220, 245 ve 249; Plut. *Pomp.* 2.

²³ McGushin P. (ed.), *Sallust, The Histories*, Volume 2, Translated with Introduction and Commentary by Patrick McGushin, (Oxford: Clarendon Press, 1994), 14.

²⁴ Carolsfeld H.S., *Über die Reden und Briefe bei Sallust* (Leipzig: Druck und Verlag von B.G. Teubner, 1888), 61; Büchner K. *Sallust.* (Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1982), 212.

²⁵ Ronald Syme, *Sallust*, (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1964), 199 ve 220.

girişimlerin o girişimleri başlatan kişilere zarar vermesini çok isterdim. Ancak tam tersine her şey ayaklanmalar nedeniyle, üstelik bu tür olayları engellemesi gereken kişilerin çıkardığı ayaklanmalar nedeniyle altüst olmuş durumda. Sonuç olarak son derece kötü ve akılsız kişilerin verdikleri kararları iyi ve akıllı insanlar uygulamak zorunda kalıyor. 2. Zira her ne kadar isteksiz de olsanız, yine de silaha ve savaşa başvurmanız gerekiyor, çünkü Lepidus'u memnun eden şey bu. Kim bilir belki de aranızda barışı korumak ve aynı zamanda savaşa maruz kalmaya niyeti olan biri vardır. 3. İlgilenmeyi bıraktığımız bu kenti bugüne kadar kollayan yüce tanrılar adına, bütün suçluların içinde en aşağılık olanı Marcus Aemilius, çok mu kötü yoksa çok mu korkak olduğunu kestirmenin mümkün olmadığı bu adam, özgürlüğümüzü ortadan kaldırmak için elinde bir ordu bulunduruyor ve kendisini hor görülen bir insandan korkulması gereken birine dönüştürdü. Bunlar olurken siz, aranızda mırıldanarak, size söylenen sözlere ve kâhinlerin kehanetlerine kapılarak barış için mücadele etmek yerine barışı sadece dilemekle yetiniyorsunuz. Güçlü kararlar verememeniz nedeniyle sizin itibarınızın, O'nun ise korkusunun azaldığını da anlamıyorsunuz. 4. Ancak bu müstahak, çünkü yaptığı yağmalar sayesinde consullük görevini, çıkardığı ayaklanma sayesinde ise orduyla birlikte bir eyaleti elde etti. Siz suçları karşılığında ona böylesi ödüller bahşederken, bir de doğru işler yapsa karşılığında kim bilir ne alırdı? 5. Açıkça söylemek gerekirse, elçiler göndermek için, barış, uzlaşma ve benzeri şeyler için oy vermiş olanlar, sonuna kadar ondan minnet beklediler, ancak tam tersine, küçümsenip, devlete layık görülmeyp ganimet yerine koyulmaktalar. Şüphesiz şu anda korkularından dolayı barış isteyenler, ellerindeki barışı da aynı korku nedeniyle yitirmişlerdi.

6. Doğrusu başından itibaren Etruria'da bir komplo kurulduğunu, kara listeye alınanların geri çağrıldığını ve rüşvet yüzünden devletin paramparça olduğunu gördüğümde, zaman kaybetmemek gerektiğini düşünüyordum ve az sayıda insanla birlikte Catulus'un planını destekledim. Öte yandan Aemilia soyunun başarılarını göklere çıkaran ve Roma halkının merhamet göstererek daha da büyüdüğünü dile getirenler, Lepidus'un herhangi bir konuda kesin bir adım atmadığını söylüyorlardı. Oysa o sırada özgürlüğümüzü baskı altına almak için kendi başına karar verip silaha sarılmıştı. Her biri kendisi için güç ve koruma peşine düşerek devlet iradesini kötüye kullanmıştı. 7. Ancak o zamanlar Lepidus, her biri hayatını bir günlük ücret karşılığında feda edebilecek nitelikte olan ordu köleleri ve az sayıda katille birlikte hareket eden bir hayduttu. Şimdi ise bir proconsul, üstelik satın almadığı, sizin ona verdiğiniz yetkiye sahip. Üstelik hala yasa gereği ona boyun eğen subaylar da yanında. Her sınıftan yozlaşmış insanlar,

yoksulluk ve aç gözlülükle yanıp tutuşan, suç işleme bilinciyle harekete geçenler, kargaşada huzur bulup, barış zamanı huzursuz olan insanlar onun yanına üşüştiler. Eskiden Saturninus'un, ardından Sulpicius'un, sonra Marius ve Damasippus'un, şimdi de Lepidus'un etrafında dolanan bu adamlar bir ayaklanmadan yararlanıp yeni bir ayaklanma, savaştan yararlanıp savaş tohumu ekerler. **8.** Dahası Etruria ve geri kalan bütün eyaletler savaş için ayaklanmış, İspanya eyaletleri silaha sarılmış, Mithridates, bugüne kadar gelir elde ettiğimiz, bize vergi verenlerin yanı başında savaş gününü bekliyor. Kısacası, egemenliğimizi yıkmak için doğru önder dışında herhangi bir eksikleri yok. **9.** Size yalvarıyorum sayın senatörler ve sizden şuna dikkat etmenizi rica ediyorum: Suç işleme özgürlüğü adeta bir çılgınlığa dönüşüp dürüst insanlara da bulaşarak ilerlemesin. Zira kötü insanlar ödüllendirildiğinde, bir insanın karşılık beklemeden iyi biri olması hiç kolay değildir.

10. Yoksa Lepidus'un bu arada ordusuyla yeniden harekete geçip silah ve ateşle kenti işgal etmesini mi bekliyorsunuz? Çünkü barış ve uzlaşmadan çok şu andaki durumun onu bir iç savaşa yöneltmesi daha olası. O, ilahi ve insani tüm kurallara karşı gelerek silahlandı, üstelik bunu kendisine ya da başkalarına karşı yapılmış gibi gösterdiği bir haksızlık nedeniyle değil, yasalarımızı ve özgürlüğümüzü ortadan kaldırmak için yaptı. **11.** Zira içindeki hırs ve işlediği suçlardan duyduğu korku peşini bırakmıyor ve içini kemiriyor. Ne yapacağını şaşırılmış, huzursuz, bir o yolu bir bu yolu deniyor, barıştan korkmuş, savaştan nefret etmiş durumda. Lüks yaşamından ve istediğini yapma özgürlüğünden mahrum kalması gerektiğini görüyor ve bu arada kayıtsızlığını kendi çıkarı için kullanıyor. **12.** Bunca kötülük karşısında her biriniz sanki aman bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın der²⁶ gibi sadece dilekte bulunur, ama kötülüğü engellemek için çaba bile harcamaz görünürken, bu davranışınızı korku mu, aymazlık mı yoksa delilik olarak mı adlandıracağımı henüz tam olarak bilemiyorum.

13. Lütfen olayların seyrinin nasıl tersine döndüğünü de göz önünde bulundurun. Önceden kamuya zarar verecek olan şeyler gizlice, yarar sağlayacak şeyler ise açıkça tasarlanırdı ve bu sayede iyiler kötülere kolayca engel olurdu. Bugünlerde barış ve uzlaşma açıkça tehdit ediliyor, ancak gizlice savunuluyor. Bundan memnun olanlar silaha sarılmış, siz ise korkuya kapılmış durumdasınız. **14.** Ne bekliyorsunuz? Doğru olanı yapmak sizi utandırıyor ya da canınızı sıkıyorsa, elbette ona bir şey diyemem. Yoksa Lepidus'un talepleri aklınızı mı karıştırdı? O herkese kendi mallarının geri

²⁶ Latincesi "fulmen... ne adtingat" olan deyim anlamı daha iyi verdiği düşünülerek Türkçeye bu şekilde çevrilmiştir.

verilmesinden memnun olacağını söylüyor ve başkasına ait malları elinde tutuyor. Kendisi silaha başvurup zor kullandığı halde, savaş hukukunun geçersiz olduğunu dile getiriyor, yurttaşlık haklarının ellerinden alınmış olduğunu kabul etmediği kişilerin yurttaşlığının geçerli olmasının, halk temsilcilerine ait yetkiler her tür anlaşmazlığın alevlenmesine neden olmuşken, uzlaşma hatırına bu yetkilerinin geri verilmesinin kendisini mutlu ettiğini söylüyor. **15.** Gördüğüm insanlar içinde en kötüsü ve en arsızsın! Yurttaşların yoksulluğu ve mutsuzluğu, evinde silah zoruyla ya da haksızlıkla ele geçirmediğin herhangi bir şey olmayan senin mi umurunda? Sanki ilk consullük görevini bırakmışsın gibi, şimdi ikincisini istiyorsun, savaşla uzlaşma arıyorsun, oysa sahip olduğumuz uzlaşma o savaş yüzünden bozuldu. Bize ihanet ettin, buradakilere sadakat göstermedin, tüm iyi insanlara düşman oldun. Öyle ki, ne sadakatsizlik yaparak incittiğin insanlardan ne de yalan yere yemin ederek saygısızlık ettiğin tanrılardan utanıyorsun. **16.** Böyle bir kişiliğe sahip olduğun için, sana çağrım şudur: Düşünceni değiştirme ve silahlarını bırakma. Ayaklanma planlarını erteleyerek ne kendini huzursuz et ne de bizi diken üstünde bırak. Seni ne eyaletler ne yasalar ne de tanrılar yurttaş olarak kabul ediyorlar. Başladığın işe devam et ki, hak ettiğini en kısa sürede bulasın.

17. Size gelince sayın senatörler! Böyle oyalararak devletin savunmasız kalmasına daha ne kadar süre katlanacak, silahlara karşı sözle mücadele edeceksiniz? Size karşı asker toplandı, devletten ve şahıslardan zorla para alındı, birlikler sevk edildi ve yerleştirildi. Keyfi yasalar çıkarılıyor, bu arada siz elçiler göndermeye ve kararlar çıkarmaya hazırlanıyorsunuz. Hercules aşkına, siz bu kadar hevesle barış istedikçe, savaş da o kadar çetin olacaktır. Çünkü o kendisini destekleyen adil ve haklı davasından çok sizin korkunuz olduğunu anlayacaktır. **18.** Zira onun kargaşadan ve yurttaşların katledilmesinden nefret ettiğini söyleyen ve bu nedenle, o silahlı olduğu halde sizin silahsız olmanızı sağlayan kişi, aslında sizin yenilmiş olanların katlanması gereken şeylere, üstelik tersi mümkünken, maruz kalmanızı öneriyor demektir. Böylece sizi onunla barış yapmaya, onu ise sizinle savaşmaya ikna ediyor. **19.** Eğer istediğiniz buysa, kente dönüşüyle bu sınıfın²⁷ değerinin yok olmasına yol açan Cinna'nın suçlarını unutacak kadar zihinleriniz uyuştuyorsa, kendinizi, eşlerinizi ve çocuklarınızı Lepidus'un eline bırakacaksınız, o halde karar almanıza, Catulus'un yardımına ne gerek var? **20.** Elbette o ve diğer iyi insanlar devlet için boşuna çabalyorlar. Canınızın istediği biçimde davranın, kendinizi yağma ve yangın düzenini yeniden kurmayı, bir kez daha kentimizin tanrularına karşı eline silah almayı arzulayan Cethegus ve öteki hainlerin

²⁷ Senatör sınıfı.

himayesine hazırlayın. Yok, eğer asıl istediğiniz özgürlük ve gerçekler ise, adınıza layık kararlar verin ve düşünce yapımızı yiğit insanların lehine olacak biçimde geliştirin. **21.** Yeni ordu hazır, eski askerlerden oluşan koloniler, bütün soylular ve en iyi komutanlar bunun için hazırlar. Talih daha iyi olanların yanındadır, ihmalkârlığımız yüzünden bir araya gelmiş olan o güçler artık yok olup gidecekler.

22. Dolayısıyla düşüncem şudur: Madem ki, M. Lepidus, bu sınıfın yetkisini hiçe sayarak kendi başına karar alıp en aşağılık kişilerle ve düşmanlarımızla birlikte kurduğu orduyu kentimize sevk etti, o halde interrex Appius Claudius Caecus, proconsul Quintus Catulus ve yetki sahibi diğer insanlarla birlikte kentimizi korusun ve devletimizin zarar görmemesi için çaba göstereyin.

Tartışma

Rosenblitt'in de belirttiği üzere²⁸ Cicero'nun *Pro Sulla* eserinin ilk bölümünü (I.1) andıran söylevin girişinde Philippus'un olması gereken ile hâlihazırdaki durumun karşıtlığını vurgulayarak konuşmasına başladığı görülür. Herkesin arzu ettiği şey, toplumda barışın egemen olması, barış bozulduğunda yetkili kişilerin duruma müdahale edip sorumluları cezalandırmasıdır. Oysa konuşmanın yapıldığı andaki durum bunun tam tersidir. Etruria'da ayaklanma çıkmıştır, üstelik devleti bu tür olaylara karşı savunması gereken kişiler tarafından çıkarılmıştır. Philippus'un girişte o sırada *proconsul* olan Lepidus'un Etruria'daki eylemlerini kastettiği açıktır.²⁹ Philippus tarafından dile getirilen bu tezatin karşıtlam sanatı (*antithesis*) kullanılarak sözcüklere de yansıdığı görülmektedir (*res publica quieta- omnia seditionibus turbata*). Söz konusu karşıtlam durum tespitinin ardından gelen sonuç niteliğindeki cümlede Lepidus ve taraftarlarını niteleyen *pessumi et stultissimi*, Philippus gibi düşünenleri niteleyen *boni et sapientes* sözcükleriyle daha da belirginleştirilerek vurgulanmıştır. Roma Cumhuriyetinin bu çalkantılı döneminde Sallustius'un da içinde yer aldığı çok sayıda yazarın eserlerinde siyasi hasımlar için çok sık kullanılan terimlerden olan *bonus-malus* ve *sapiens-stultus*³⁰ terimleri söylevde de

²⁸ J. Alison Rosenblitt. *Rome After Sulla*. (London & New York: Bloomsbury Academic, 2019) i 166. dn 18.

²⁹ McGushin P. (ed.), *Sallust, The Histories*, Vol. 2, s.133.

³⁰ Siyasal çekişmede bu sıfatların kullanımı için bk. Joseph Hellegouarc'h, *Le vocabulaire latin des relations et des partis politiques sous la République*, (Paris: Les Belles Lettres, 1963); 490; Sallustius'ta kullanımı için bk. Unto Paanaen, *Sallust's Politico-Social Terminology* (Helsinki: Suomalainen Teideakatemia, 1972), 59-64.

karşıtlam sanatıyla kullanılmıştır. Ullmann³¹ Philippus'un bu giriş cümlesinin kendi itibarı ve olayın niteliğinin (*captatio benevolentiae a persona nostra et a re*) üzerinden dinleyenlerin sempatisini kazanmaya yönelik olduğunu belirtir. Öte yandan söz konusu cümlenin rakibin üzerinden (*ab adversario*) sempati kazanma arzusunu da yansıttığı söylenebilir. Söylevin ikinci bölümünde Philippus dinleyicileri olan senatörlere yönelmiş ve savaş isteyen Lepidus karşısında istemeseler de artık silah kullanmanın kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Bu durumu gerçekleşmesi mümkün olmayan, akıl dışı önermeleri sunmak amacıyla Sallustius'un eserinde sık kullandığı,³² aynı zamanda Philippus'un nüktedanlığını da yansıtan “*nisi forte*” kalıbı içeren bir ironi cümlesiyle sonlandırdığı görülmektedir. Bu bölüm aynı zamanda dinleyiciyi bilgilendirmesi (*docilis*) bakımından *exordium*'un devamı niteliğindedir.

Siyasal söylevler söz konusu olduğunda Eskiçağ retorikinde konuşmacının hedefinin fayda (*utilitas*) sağlamak olduğu belirtilir.³³ Konuşmacı amacına ulaşabilmek için güvenli (*tuta*) ve onurlu (*honesta*) olmak üzere iki stratejiden birini belirlemeli ve hangi yoldan gideceğine karar vermelidir. Söylevin üçüncü bölümü bu ana amacın dile getirildiği bölümdür. Philippus'un amacı şaşırtıcı bir biçimde hasmı olan Lepidus ile aynıdır: *Libertas* yani “Özgürlük”. Ancak iki karşıt grubun bahsettiği özgürlük birbirinden oldukça farklıdır. Lepidus'un söylevinde *libertas* kavramı adeta köle gibi yaşayan halkın sayıca az olan yönetici sınıfın tahakkümünden kurtulmasını, Philippus'un söylevinde ise senato aracılığıyla devleti yöneten soylu sınıfın müdahale olmadan siyasi ve ekonomik alandaki kontrolünü sürdürme arzusunu ifade etmektedir.³⁴ Roma'da iç siyasi çekişmelerin ve kargaşanın çokça yer aldığı bir dönemde son derece kullanışlı bir araç olan özgürlük kavramının iki karşıt grup tarafından da çok sık kullanıldığı bilinmektedir.³⁵ Philippus, ana amacını özgürlük olarak açıkladıktan sonra stratejisini şöyle kurgulamıştır: Lepidus kendi amacı doğrultusunda güvenli (*tuta*) yolu izlemektedir. Buna karşılık senato üyelerinin de o güne kadar izledikleri onurlu (*honesta*) stratejiyi terk etmesi gerekmektedir. *Rhetorica ad Herennium*'da (3.2.3) siyasal söylevlerde

³¹ Ragnar Ullmann, *La technique des discours dans Salluste, Tite Live et Tacite* (Oslo: Skrifter Utgitt Av Det Norske Videnskaps-Akademi, 1927), 42.

³² Bu söylev dışındaki örnekler için bk. Sall. *Cat.* 20.17; *Iug.* 3.4, 14.10 ve 31.20; *Or. Lep.* 7, 23 ve 24; *Or. Macr.* 8 ve 19.

³³ *Rhet. ad Her.* 3.4.8

³⁴ D.C. Earl, *The Political Thought of Sallust* (Cambridge: Cambridge University Press, 1961), 107; McGushin P. (ed.), *Sallust, The Histories*, Vol. 2., 133.

³⁵ bk.Ch. Wirszubski, *Libertas as a Political Idea at Rome During the Late Republic and Early Principate* (Cambridge: Cambridge University Press, 1950). 31-61.

güvenli stratejinin güç (*vis*) ve hile (*dolus*) olarak iki alt başlığı olduğu belirtilir. Güç ordular, donanmalar, silahlar, savaş gereçleri, insan gücü vb. aracılığıyla, hile ise para, vaatler, gerçeği gizleme, aldatma, aceleye getirme, yalan söyleme vb. sayesinde gerçekleştirilir. Philippus'un bu bölümde Lepidus'un sahip olduğu orduya vurgu yapması ve elde ettiği bu gücün de onun itibarını arttırarak planlarını gerçekleştirmek için avantajlı konuma getirdiğini söylemesi bu şablona uymaktadır. Buna karşın söylevde seslendiği senatörlerin toplumda huzurun sağlanması amacıyla o güne kadar onurlu stratejiyi seçtiklerini, sahip oldukları görev ve erdem gereği bu stratejinin alt başlıklarından olan ılımlılık (*modestia*) yolunu izlediklerini, ancak bunun işe yaramadığını dile getirmiştir. Philippus'un bu bölümde senato üyelerine hitap ederken kullandığı “*Bunlar olurken siz, aranızda mırıldanarak, size söylenen sözlere ve kâhinlerin kehanetlerine kapılarak barış için mücadele etmek yerine onu sadece dilemekle yetiniyorsunuz.*” ifadesi *Rhetorica ad Herennium*'un yazarının salık verdiği (3.3.6) şu stratejiyle örtüşmektedir:

“...*İlumluluk (modestia) olduğunu söylediği şeyin, aslında miskinlik ve gereksiz bir ihmalkârlık (inertia et dissoluta neglegentia) olduğunu dile getirmeliyiz..*”

Zira Philippus'a göre senatörlerin o güne kadar yaptıkları beklentinin tam aksi bir sonuç doğurmakta, Lepidus'un gücü artarken, kendilerinin itibarını azaltmaktadır. Sonraki iki bölüm de bu düşüncüyü kuvvetlendirir niteliktedir. Söylevin 4. bölümü Lepidus'un güvenli strateji başlığı altında güç kullanarak elde ettiği görev ve unvanları, 5. bölüm ise onurlu yolu izleyen senato üyelerini yine güvenli yolun alt başlığı olan hile (*dolus*) kullanarak aldatmasını ön plana çıkarmaktadır. Sallustius 4. bölümün sonunda yer verdiği “*siz suçları karşılığında ona böylesi ödüller bahşederken, bir de doğru işler yapsa karşılığında kim bilir ne alırdı?*” retorik sorusu ile Philippus'un hitabet yeteneklerinden biri olan nüktedanlığına uygun bir anlatım tarzı sergilemiştir. Bununla birlikte 5. bölümün son cümlesinde kullandığı “*... şu anda korkularından dolayı barış isteyenler, ellerindeki barışı da aynı korku nedeniyle yitirmişlerdi*” özdeyişi ise bize göre diğer söylevlerinde de bölüm geçişleri arasında bu tür özdeyişleri sıkça kullanmış olan Sallustius'un üslubunu yansıtmaktadır.

Sallustius'a özgü üslup özelliklerinden biri de eski Latince'den gelen sözcükleri (*verba prisca*) kullanımınıdır.³⁶ Söylevin ilk bölümünde yer verdiği

³⁶ Suet. *Gram. et rhet.* 10. Sallustius'un üslubunda arkaizm özelliği için bk. F.R.D. Goodyear, “Sallust”, E.J. Kenney (ed.), *The Cambridge History of Classical Literature II*,

maxime, promptissimo, pessimi et stultissimi sıfatları buna örnektir. Zira eski Latince kullanımının kabul edilen örneklerinden biri sıfatların *superlativus* derecelerinde –imus yerine –umus ekinin tercih edilmesidir.³⁷ Bir diğeri de Latince fiillerin *gerundium* ya da *gerundivum* biçimlerinde –e yerine –u kullanılmasıdır. Sallustius'un söylevde kullandığı *faciunda* (1), *sumunda* (2), *opprimundae* (3), *ignoscundo* ve *quaerundo* (6) sözcükleri gibi. Yine söylevde geçen *quoi* (2), *quoius* (4) ve *quom* (6) bağlaçları klasik Latincedeki *cui*, *cuius* ve *cum* bağlaçlarının arkaik biçimleridir.

Söylevin 6-9. bölümleri arası Lepidus'un asıl niyetini ve senato sınıfının ılımlı davranmasının ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları ele almakta ve ikisi arasındaki karşıtlığı daha ayrıntılı bir biçimde açıklamaktadır. Philippus'un 6. bölümde dile getirdiği Lepidus'un kullandığı araçlar olan komplonun, kara listeye alınanların geri çağırılmasının, rüşvetin ve durumun düzelmesi için herhangi bir çaba göstermemesinin, klasik retorikteki güvenli (*tuta*) maddesinin alt başlıklarından olan hile (*dolus*) şablonuna uyduğu söylenebilir. Zira klasik retorikte belirtildiği üzere hile maddesi, alt başlıkları olan para (*pecunia*), vaatler (*pollicitatio*) ve gerçeği gizleme (*dissimulatio*) araçlarını içermektedir.³⁸ Öte yandan aynı bölümün son iki cümlesi güç (*vis*) şablonuna geçiştir. Çünkü Lepidus'un silaha sarılması (*arma*) bunu göstermektedir. Söylevin 7. ve 8. bölümleri siyasal söylev türüyle ilgili retorik kurallar açıdan değerlendirildiğinde, güvenlik (*tuta*), güç (*vis*) ve insan sayısı (*evocationes hominum*) şablonunun kullanıldığı görülmektedir. 7. bölümde bilançosu sunulan Lepidus etrafında toplananların sayısı 8. bölümde daha da artmıştır. Aynı bölümler yargısal söylev türüne ilişkin retorik kurallar açısından değerlendirildiğinde ise, Philippus'un tezini güçlendirmek amacıyla Lepidus ve etrafındakilerin kişiliklerine (*argumentum ex persona*), yaşam biçimlerine (*argumentum ex vita*) yönelik kanıtlar ileri sürdüğü görülmektedir. Bu tabloda Lepidus'un etrafındakiler köleler, katiller, yozlaşmış, açgözlü, suç işlemeye hazır, kargaşadan beslenen insanlar olarak betimlenmiştir. Ardından geçmişten örneklere (*argumentum ex exemplo*) başvurmuş ve Lepidus'un etrafında toplananların geçmişte senato egemenliğine karşı çıkan Saturninus, Sulpicius, Marius ve Damasippus gibi kişiliklerin etrafındakilerle aynı kişiler olduğunu belirtmiştir. Burada Philippus'un Lepidus etrafındakiler için kullandığı

Latin Literature (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), 278-279; Gian Biagio Conte, *Latin Literature: A History*, (tr.) Solodov J.B., (London: The John Hopkins University Press, 1994), 242; Michael Von Albrecht, *A History of Roman Literature From Livius Andronicus to Boethius, vol.I.*, translated with the assistance of Frances and Kevin Newman, (Leiden: E.J. Brill, 1997), 444-445.

³⁷ Quint. *Inst.* 1.7.21.

³⁸ *Rhet. ad Her.* 3.2.3.

satellites sözcüğü normalde halk yanlısı (*populares*) liderlerin bir tiran etrafında toplananları nitelemek amacıyla kullandığı bir sözcüktür. Örneğin *Lepidus Söylevi*'nin 2, 12 ve 21. bölümlerinde aynı sözcük Sulla ve kurduğu düzen etrafında kümelenenleri nitelemektedir. Oysa burada *optimates* üyesi olan Philippus aynı sözcüğü Lepidus etrafındakiler için kullanmıştır.³⁹

Söylevin 7. bölümünde karşılaştığımız diğer bir üslup özelliği de ateş *flagrantes inopia et cupidinibus* metaforudur. Latin edebiyatında ve Türkçede de sıkça gördüğümüz üzere ateş ve yanmak ile ilgili sözcüklerin insana özgü acı, keder, nefret, aşk, arzu vb. duygularla birlikte o duyguların yoğunluğunu daha güçlü tasvir edebilmek için kullanımına örneklerdir. Ayrıca “*quies in seditionibus, in pace turbae sunt*” tümcesinde Sallustius'un sözcüklerin birbiri ardına gelen cümlelerde ters sözdizimsel biçimde yinelenmesi olan *commutatio* (Türkçe=akıs) sanatını kullandığı görülmektedir. Ancak bu yapıdaki ikinci cümlede *quies* ve *seditionibus* sözcükleri tekrarlanmamış, onun yerine yakın anlamlı sözcükler olan *pax* ve *turba* sözcükleri kullanılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde bu kurmaya söz sanatı olarak daha modern bir terim olan *chiasmus* da denilebilir.⁴⁰

Söylevin 9-14. bölümlerinde Philippus odak noktasını ve eleştirilerini senato üyelerine yönelmiş ve onları o güne kadar izledikleri yolun işe yaramadığı konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken *Rhetorica ad Herennium*'da (3.3.6) belirtilen ilkeye uygun biçimde, senatörlerin barış ve uzlaşma (*pax et concordia*) olarak adlandırdıkları ve o dönemdeki aristokrasinin propaganda sloganlarından biri olan⁴¹ bu ılımlı tavırlarının aslında gereksiz bir ihmalkârlık ve atalet olmasını, bunun doğal sonucu olarak da sorunların daha da içinden çıkılmaz bir hale gelmesini ön plana çıkarmıştır. Bu düşüncesinin arka planındaki temel gerekçeyi de şu özdeyişle açıklamıştır: “*kötü insanlar ödüllendirildiğinde, bir insanın karşılık beklemeden iyi biri olması hiç kolay değildir.*” Bu özdeyişe uygun olarak hırslı, işlediği suçlar nedeniyle korku içinde, yani kötü bir kişilik olarak betimlenen (*argumentum ex persona*) Lepidus'un yasaları ve özgürlüğü yok etmek amacıyla silahlanması, *ferro et flamma* metaforu ile ifade edilmiş, Roma'ya yürümesi ve herkesi tehdit etmesi gibi yaptığı

³⁹ *Satelles* sözcüğünün siyasal tartışmada kullanımı için bk. bk. Hellegouarc'h, *Le vocabulaire latin*, 90.

⁴⁰ Corbett, *chiasmus* sanatında koşut ikinci cümlede sözcükler yinelenmez diyerek antik bir söz sanatı olan *commutatio* ve *chiasmus* arasında bir ayırım yapmıştır. Bk. Corbett, E.P.J., *Classical Rhetoric for the Modern Student*. (New York: Oxford University Press, 1990), 443.

⁴¹ Robert Morstein-Marx, *Mass Oratory and Political Power in the Late Roman Republic* (New York: Cambridge University Press, 2004), 56; *Pax* ve *concordia* terimlerinin siyasal alanda kullanımı için bk. Hellegouarc'h, *Le vocabulaire latin*, 125-127;

kötülükler sıralanmış (*argumentum ex factis*), ancak senatörlerin kayıtsızlığı (*socordia*) nedeniyle yaptıklarının yanına kar kaldığı ve adeta ödüllendirildiği vurgulanmıştır.

Sallustius'un 15-16. bölümlerde Philippus'un hitap yönünü değiştirerek doğrudan Lepidus'u hedef aldığı ve klasik retorikteki *exclamatio* (yönerme) sanatını kullandığı görülmektedir. *Exclamatio*, *Rhetorica ad Herennium* (4.15.22) yapıtında konuşmacının bir insana, bir kente, bir yere ya da herhangi bir nesneye hitap ederek, keder ya da öfke duygusunu dışa vurduğu ya da dile getirdiği söz sanatı olarak tanımlanır. Quintilianus (9.2.38) bu yöntemle rakibi suçlayarak dinleyenlerin zihninde o kişiye karşı öfke duygusunun oluşturulabileceğini belirtir. *Philippus Söylevi*'nde "...gördüğüm insanlar içinde en kötüsü ve en arsızsın!" ile başlayan ve "...başladığın işe devam et ki, hak ettiğini en kısa sürede bulasın." tümcesiyle biten 15 ve 16. bölümler bu amaca yönelik oluşturulmuş gibi görünmektedir. 17 ve 18. bölümlerde hitap yönü tekrar senatörlere dönmüştür ve hâlihazırdaki durum ile senatörlerin davranışları arasındaki tezat hem sözcük hem de tümce yapısı olarak yoğun bir karşıtlam sanatı (*antithesis*) eşliğinde gösterilmeye çalışılmıştır. Aristoteles (1410a) bu sanatın en önemli özelliğinin aynı yapı içinde iki zıt unsura yer verilerek birbirine zıt fikir ve sözcüklerden birinin yanlış olduğunu daha kolay kanıtlaması olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle, Philippus'un sözlerinde tezatlığı ortaya koyularak yanlış olduğu kanıtlanan, senatörlerin düşünce ve davranışlarıdır. Örneğin 17. bölümde "...quo usque verbis arma temptabitis?" (Daha ne kadar süre silahlara sözlerle karşı koyacaksınız?) tümcesinde *verbum* ve *arma* sözcükleri arasında sözcük karşıtlığı; sonraki tümcede Lepidus tarafının savaş çıkarmaya yönelik ve yasa tanımaz hareketlerine karşı senatörlerin elçiler gönderip, yasalar çıkarmaya çalışması arasındaki anlam karşıtlığı ve son olarak "...avidius pacem petieritis, tanto bellum acrius erit" (siz bu kadar hevesle barış istedikçe, savaş da o kadar çetin olacak) tümcesinde hem sözcük hem de anlam karşıtlığı ustaca metne yerleştirilmiştir. Hem sözcük hem de anlam karşıtlığına 18. bölümde de rastlanmaktadır. Önce "*armato Lepido vos inermos retinet*" karşıtlamı görülür. Buradaki zıtlık Lepidus'un silahlı (*armatus*) ve senatörlerin silahsız (*inermus*) oluşudur. Ardından "*illi a vobis pacem, vobis ab illo bellum suadet*" karşıtlamında *illi-vos* (Lepidus-senatörler) ve *pax-bellum* (barış-savaş) sözcükleri arasındaki zıtlık ön plana çıkarılarak, senatörlerin hatalı davrandıkları vurgulanmıştır. Philippus hatalı olarak nitelediği ve bugüne kadar işe yaramadığını söylev boyunca vurguladığı bu tutumun, bugünden sonra da işe yaramayacağını vurguladığı 19-20 bölümlerin ardından 21. bölümde söylevin asıl amacını dile getirmiştir. Buna göre, o ana kadar

senatörlerin elde etmeyi arzuladıkları barış ve uzlaş (pax et concordia) kendilerince onurlu (honesta utilitas) bir amaçtır ve bu amaçlarını geçerli kılmak için o stratejinin alt başlığı olan ılımlılık (modestia) erdemini sergilemişlerdir. Ancak artık ana amaç özgürlüktür (libertas). Dolayısıyla senatörler bu amaca ulaşmak için o güne kadar olumlu sonuç vermemiş olan stratejilerini terk edip, artık Lepidus ve taraftarlarının yapmış olduğu gibi güvenli yolu (tuta) takip etmelidirler. Bu düşünce yapısı söylevin peroratio (sonsöz) bölümü olan 22-23. bölümlere de hâkimdir. Klasik retorikteki siyasal söylev kuramlarına uygun biçimde, güvenli yolun alt başlıkları olan ordu (novos exerictus- coloniae veterum militum) ve insan gücü (nobilitas omnis- duces optimi) zaten hazırdır ve bu yol tercih edildiği takdirde başarılı olacaklardır. Sallustius bu düşüncesini yine bir özdeyiş kullanarak pekiştirir. “Fortuna meliores sequuntur” yani “Talih iyi olanların yanındadır”.

Sonuç

Lepidus’a karşı harekete geçilebilmesini sağlamak amacıyla senatoda verilen söylevde Sallustius’un, kendi eserlerindeki söylevler de dâhil olmak üzere genelde halk yanlısı önderlerin senato egemenliğinden yararlanan azınlığa karşı kullandıkları bir kavramı, yani özgürlük (libertas) kavramını seçmesi her ne kadar şaşırtıcı olsa da, *Philippus Söylevi* siyasal söylev türüyle ilgili kuramlara uygun unsurlar içermektedir. Söylev, hitap edilen kişilere, tehdit altında olduklarını ve bu tehdidin kaynağını teşhis edemedikleri ya da yanlış teşhis ettikleri için gereken adımları atmadıklarını, kurtulmak için farklı davranmaları gerektiğini anlatmak üzerine kurgulanmıştır. Bu kurgu aslında Sallustius’un Macer ve Lepidus söylevlerindeki kurgudan çok da farklı değildir. O söylevlerde de halk yanlısı iki lider hitap ettikleri halka o güne kadarki davranışlarının istenilenin tam tersi sonuçlar doğurduğunu ve farklı bir yol izlemeleri gerektiği tavsiye etmektedirler. Bu söylevde de Philippus hitap ettiği senatörlere bunu açıklamaktadır. Öte yandan Sallustius’un bu söylevi Philippus’un kişilik özelliklerine uygun bir üslupla biçimlendirdiği de görülmektedir.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- App. *B.Civ* Appian, *Roman History Vol.III*. with an English translation by Horace White, Cambridge MA, London: Harvard University Press, 1995.
- Cic. *Brut.* Cicero, *Brutus*, with an English translation by G.L. Hendrickson, Cambridge MA: Harvard University Press, 1939.
- Cat.* Cicero, *L. Catilina Söylevi*, Latince'den Çeviren Mehmet Oktan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2016.
- De off.* Cicero, *De officiis*, with an English translation by Walter Miller, London: William Heinemann New York: The Macmillan Co. 1918.
- Planc.* Cicero. *Pro Archia. Post Reditum in Senatu. Post Reditum ad Quirites. De Domo Sua. De Haruspicum Responsis. Pro Plancio*. Translated by N. H. Watts. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1923.
- Mur.* Cicero, *Murena Savunması*, Latince'den Çeviren Ebru N. Akdoğu Arca – Mehmet Oktan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2016.
- Quinct.* Cicero. *Pro Quinctio. Pro Roscio Amerino. Pro Roscio Comoedo. On the Agrarian Law*. Translated by J. H. Freese. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1930.
- De or.* Cicero. *On the Orator: Books 1-2*. Translated by E. W. Sutton, H. Rackham. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1942.
- Florus Lucius Annaeus Florus. *Epitome of Roman History*. with an English translation by Edward Seymour Forster, London, William Heinemann, 1960.
- Gran. Licin. Nicola Criniti (ed.). *Grani Liciniani Reliquiae*. Leipzig: Teubner, 1981.
- Liv. *Per.* Livy, Julius Obsequens. *History of Rome, Volume XIV: Summaries. Fragments. Julius Obsequens. General Index*. Translated by Alfred C. Schlesinger. Index by Russel M. Geer. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1959.
- Plut. *Pomp.* Plutarch. *Lives. Agesilaus and Pompey – Pelopidas and Marcellus*. With an English translation by Bernadotte Perrin. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990.
- Rhet. ad Her.* Cicero, *Rhetorica ad Herennium*, translated by Harry Caplan, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1954.
- Quin. *Inst.* Quintilian. *The Orator's Education, Volume I-V*. Edited and translated by Donald A. Russell. Cambridge: MA: Harvard University Press, 2002.

- Quintilian. *Institutio Oratoria, Books VII-IX.* With an English Translation by H. E. Butler. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 1996.
- Sall. L.D. Reynolds (ed.), *C. Sallusti Crispi, Catilina, Iugurtha, Historiarum Fragmenta Selecta, Appendix Sallustiana*, Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Servius, *Aen.* Georgius Thilo (ed.). *Servii Grammatici qui feruntur in Vergilii carmina Commentarii, Vol* Leipzig: Teubner, 1884.
- Suet. *Gram. et rhet.* Suetonius. *Lives of the Caesars, Volume II: Lives of Illustrious Men: Grammarians and Rhetoricians. Poets*, translated by J. C. Rolfe, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1914.

Modern Kaynaklar

- Albrecht M., *A History of Roman Literature From Livius Andronicus to Boethius, vol.I.*, translated with the assistance of Frances and Kevin Newman, Leiden: E.J. Brill, 1997.
- Badian E. "Marcus (RE 75) Philippus (1), Lucius" *The Oxford Classical Dictionary* 3rd ed. Revised, Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Boyana H., "Lucius Marcus Philippus'un Senatoda Yaptığı Konuşma" *Tarih Okulu Dergisi*, 12/38, (2019): 418-432
- Broughton T. Robert S., *The Magistrates of the Roman Republic, Volume II, 99B.C.-31 B.C.*, New York: The American Philological Association, 1952.
- Büchner K. *Sallust*. Heidelberg: CarlWinter Universitätsverlag, 1982.
- Carolsfeld H.S, *Über die Reden und Briefe bei Sallust*, Leipzig: Druck und Verlag von B.G. Teubner, 1888.
- Conte G.B., *Latin Literature: A History*, (tr.) Solodov J.B., London: The John Hopkins University Press, 1994.
- Corbett, E.P.J., *Classical Rhetoric for the Modern Student*. New York: Oxford University Press, 1990.
- Crawford M. H., *Roman Republican Coinage II*, New York: Cambridge University Press, 2008.
- Earl D.C., *The Political Thought of Sallust*, Cambridge: Cambridge University Press, 1961.
- Goodyear F.R.D., "Sallust", ed. E.J. Kenney, *The Cambridge History of Classical Literature II, Latin Literature*, Cambridge University Press, 268-280. Cambridge, 1982.

- Hellegouarc'h J., *Le vocabulaire latin des relations et des partis politiques sous la République*, Publications de la Faculté des Lettres et Sciences humaines de l'Université de Lille, XI, Paris: Les Belles Lettres, 1963.
- McGushin P. (ed.), *Sallust, The Histories*, Volume 1, Translated with Introduction and Commentary by Patrick McGushin, Oxford: Clarendon Press, 1992.
- *Sallust, The Histories*, Volume 2, Translated with Introduction and Commentary by Patrick McGushin, Oxford: Clarendon Press, 1994.
- Morstein-Marx R., *Mass Oratory and Political Power in the Late Roman Republic*, New York: Cambridge University Press, 2004.
- Paanaen U., *Sallust's Politico-Social Terminology*, Helsinki: Suomalainen Teideakatemia, 1972.
- Rosenblitt J.A. *Rome After Sulla*. London & New York: Bloomsbury Academic, 2019.
- Syme R., *Sallust*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1964.
- Ullmann R., *La technique des discours dans Salluste, Tite Live et Tacite*, Oslo: Skrifter Utgitt Av Det Norske Videnskaps-Akademi, 1927.
- Wirszubski Ch. *Libertas as a Political Idea at Rome During the Late Republic and Early Principate*. Cambridge: Cambridge University Press, 1950.